

„...MERT HINNI TUD,
ÉS EZÉRT VAN ANNYI EREJE”
*Bánát legnagyobb magyarlakta
községe Torontálvásárhely*⁷⁸

TORONTÁLVÁSÁRHELY, [1944.] május 12.

Torontálvásárhely két oknál fogva is híres. Püspöki székhely, a bánáti és szerbiai reformátusok püspökének, Gachal Jánosnak tartózkodási helye és a legnagyobb bánáti magyar község. Mikor a látogató Torontálvásárhelyre érkezik, az első benyomás rögtön jó, mert a vasútállomással szemben szépen rendezett park ékeskedik. Utána következik a falu hosszú, széles és rendezett uccáival. A község közepén van a torontálvásárhelyiek több mint száz éves temploma. De van egy nevezetessége Torontálvásárhelynek, amit a község munkájával érdemelt ki és ezek a vásárok. A torontálvásárhelyi vásárok a békeévekben országos hírűek voltak és iparosaik az ország legmesszebb vidékeire szállítottak ipari cikket: ma 220 iparos dolgozik, de sok ipari üzem felér egy közepszerű gyárral, annyi gép és munkás dolgozik benne. Torontálvásárhelynek 6703 lakosa van, ezekből 5520 magyar. A torontálvásárhelyi határ 9200 hold, de a torontálvásárhelyieknek, idegen határban, van még 3200 holdja. A torontálvásárhelyi határban csak 600 hold nem magyaroké.⁷⁹

A két év előtti árvíz súlyosan érintette Torontálvásárhelyt, annak ellenére, hogy a legközelebbi folyó 14 kilométerre van, mégis nagy volt a vízkár. A talajvíz következtében 145 ház teljesen összedőlt, míg 853 ház igen érzékenyen megrongálódott. A

---

⁷⁸ Szerkesztőségi cikk a Becskereken 1872. és 1944. között megjelenő Torontál c., előbb heti-, majd 1892-től napilap 1944. május 13-i számából.

⁷⁹ A 2002. évi népszámlálási adatok: összlakosság 5325, magyar 2836, szerb 1735, jugoszláv 196, roma 170, nem nyilatkozott 159, szlovák 85, horvát 39, montenegrói 20 stb. A legnagyobb magyar település ma a Becskerek által bekebelezett Muzslya, amelynek 2002-ben mintegy 10 000 lakója volt, többségük magyar.

torontálvásárhelyi híres eperfák is sokat szenvedtek, mert majdnem a fele kiszáradt.

A község jegyzője Tóth Sámuel, aki szintén literátus ember, mert nem csak a község gondját és baját viseli szívéen, hanem érdekli a községgel kapcsolatos valamennyi történés. A templom százéves jubileuma alkalmával megírta a község történetét⁸⁰, a hitközség meg is jelentette ezt a munkát. Kevés bánáti község büszkélkedhetik azzal, hogy monográfiája nyomtatásban is megjelent. Tóth Sámuel lelkes gyűjtője a szebbnél-szebb magyar daloknak. Nem egy egészen elfelejtett magyar nótát dúdol el és tőle hallottunk egy már feledésbe merült gyönyörűséges Fráter nótát⁸¹. Hogy szolgálatot tegyünk a magyar nóta gyűjtőknek, ide iktatjuk a szövegét:

*„Hervadó rózsák közt elöttem a képed,
Fájó szerelemmel szomorúan nézlek,
Hajnal hasadáskor, alkony boruláskor,
Azt a drága nevet: elsuttogom százszor!*

*A te két szép szemed az én reménységem,
A te mosolygásod az én üdvösségem,
A te bánkódásod az én busulásom:
Hiszen te vagy az én hófehér virágom.”*

Tóth Sámuel a régi békeidők igazi jegyzője. Nótáskedvű szerelme a magyar falunak. Nem tudnak neki olyan pozíciót adni a városban, amiért faluját elhagyná. Hiszen annyi terve van. Olyan sok szépet és jót akarna tenni falujával. Erre pedig idő kell, mert hinni tud, és ezért van annyi ereje, hogy sohasem hagyjon fel a küzdelemmel.

A község másik vezetője Tóth Ferenc bíró. Tóth Ferenc is a község szülötte. Ismeri a falu minden barázdáját és minden emberét. Tudja, kinek mi fáj és mire volna szüksége. Nem történhet

---

⁸⁰ A cikk szerzője nem említi, hogy a falu történetét Gachal Jánossal együtt írták.

⁸¹ Fráter Lóránd (1872–1930) a maga korának egyik legnépszerűbb nótaszerzője.

a faluban semmi sem, amiről a bíró tudomást ne szerezne. Akár a jegyző, ő is lelkesen és ragaszkodással szereti a községet.

Torontálvásárhely magyarsága, akár csak egész Bánát magyarjai egységesen tömörültek a DMKSz⁸² szervezetén belül. A torontálvásárhelyi DMKSz fiók elnöke Gachal János református püspök.

Torontálvásárhelynek hatosztályú elemi iskolája van, melynek élén Tóth Bálint igazgató tanító áll. Régi kipróbált kultúr munkás, akit az idő és a sok viszontagság nem tudott megtörni. Sok szeretettel és nagy hittel hirdeti még ma is a magyar kultúrát. Miután a községben sok diák van, akik középiskolai tanulmányokat szeretnének végezni, ezért úgy határoztak, hogy magánúton készítik elő őket. Van is három osztályra való polgárista. Az első osztályból két tagozat van, de a második osztály is igen népes.

A községnek régi sérelme volt, hogy ha nagyobb eső esett, vagy a talajvíz magas volt, úgy a saját határába sem mehetett ki. Most azonban segítenek ezen a bajon, miután a község történetében most hajtják végre a legnagyobb szabású közmunkálatokat, amennyiben Torontálvásárhelyt bekapcsolják a Pancsova-Nagybecskereki műútba. A munkálatok 750.000 dinárba kerülnek és hamarosan be is fejeződnek.

Becsületes szorgalmas nép a torontálvásárhelyi magyarság. Arcuk verejtékével keresik meg a mindennapi kenyerüket, de meg is becsülik. Azt látjuk, hogy a község magyarjai évről-évre gyarapodnak anyagiakban.

Míg egyoldalt ennyire megtudjuk dicsérni a magyarokat, másrészt szomorú dologról értesültünk. A legnagyobb bánati magyar községben bizony erősen divatban van az egyke. Magyarjaink még mindég nem tudták megérteni ennek az átkos népbetegségnek nemzethalált hozó következményeit. Hiába a gazdagság, hiába mérhetetlen jólét, ha nem lesznek utódok. A Mindenható rendelése szerint sokasodnunk kellene, hogy annyian legyünk, mint a tenger halai. A Mindenhatónak ezt a rendelkezését azonban a torontálvásárhelyiek nem igen gyakorolják. Fáj a szívünk, amikor ilyen szép és jómódú magyar faluban ilyen tüneteket látunk. Nincs jogunkban és nem is célunk, hogy

⁸² DMKSZ – Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség.

megrójuk magyarjainkat. Csak egyre figyelmeztetjük őket. Ma Európa szerte még sohasem látott csaták dúlnak, az anyaországi testvéreink is részt vesznek ebben a hatalmas küzdelemben. Tudjuk, hogy fajtánk milyen vitéz katona, tudjuk, hogy sohasem félt kivenni részét a legnehezebből. Ezek a harcok sok-sok drága magyar életet kérnek. Nemrég örömmel értesültünk, hogy a torontálvásárhelyiek milyen szépen adakoztak a honvédek részére⁸³. De mennyivel büszkébbek volnánk mi és azok a honvédek, akik hazatérnek, ha Torontálvásárhely azt jelentené, hogy minden magyar házban négy-öt apróság vár a katona sorra. Ez volna a legszebb és legértékesebb ajándék, amit Torontálvásárhely a honvédeknek és a hazának adhatna.

A XIX. században és a XX. elején ilyen népes volt egy jellegzetes torontálvásárhelyi család

⁸³ A bányászati részek magyar katonaköteleseit – mivel államilag Szerbiához tartoztak – a második világháború idején nem sorozták a magyar hadseregbe, de a szerbbe és a németbe sem. Legfeljebb önkéntesnek jelentkeztek. A magyarok azonban gyűjtést szerveztek a fronton harcoló honvédek számára. A bányászati magyar lakosság támogatási készsége leginkább az 1942-es honvédkarácsony alkalmából szervezett, az egész magyarságra kiterjedő adománygyűjtéskor nyilvánult meg.